

Funktionshindrad på arbetsmarknaden?

En kvalitativ textanalys av hur föreställningar om förhållandet till
arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning
framställs i den svenska funktionshinderspolitiken

Kandidatuppsats i Statsvetenskap

VT 2015

Författare: Linda Löfvenius

Handledare: Henrik Enroth

Abstract

In this essay I study how ideas of people with disability-issues and their relationship to the labor market takes form in the Swedish politics of functional limitation. There has been some modification within the concept of disability-issues and functional limitations that people either can have or experience in their surroundings. In this essay I also ask the question if there has been some change in the ideas of people with disability-issues and their relationship to the labor market in the Swedish politics of functional limitation along with the modification of the concept of disability-issues and functional limitations. To fulfill the purpose with this essay I am using a discourse analytic method based on ideas from social constructivism. In my research I am analyzing two documents, one from before the modification of the concepts and one from the time after. To analyze these two documents I am using the analytic tool *problem – reason – solution*, inspired by Ulf Mörkenstam.

The result shows us that the ideas of the relationship to the labor market for people with disability-issues are very similar within these two documents. Even though they from some points starts from different line of thoughts, they both end up with giving the idea that this group of people have a difficult situation on the labor market, they do not participate on the labor market on same conditions as other people and they suffer with difficulty in the competitive strength together with other people on the labor market.

Key-words: Delaktighet på arbetsmarknaden, Funktionshinder, Funktionshinder på arbetsmarknaden, Funktionshinderspolitik, Funktionsnedsättning, Personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden

Innehållsförteckning

Abstract	1
1.0 Introduktion.....	4
1.1 Funktionshindrad på arbetsmarknaden	4
1.2 Funktionshinderspolitiken	5
1.2 Uppsatsens syfte	7
1.3 Preciserade frågeställningar	7
1.4 Begreppsdefinition	8
1.5 Uppsatsens disposition.....	10
2. Bakgrund.....	11
2.1 Kort om situationen på arbetsmarknaden	11
2.2 Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken – Från patient till medborgare.....	12
2.3 Definitionsförändringen och dess betydelse.....	13
3. Tidigare forskning	15
3.1 Det individuella synsättet – den medicinska modellen.....	17
3.2 Det sociala synsättet – den sociala modellen	18
3.3 Det relationella synsättet – den miljörelativa modellen.....	18
4. Metod, teori och material	19
4.1 Diskursanalys som metod och teori	19
4.2 Analysverktyg – tillvägagångssätt.....	21
4.3 Val av material och avgränsningar för uppsatsen	22
4.4 Reflektioner kring metoden och avgränsningar	23
5. Resultatredovisning	24
5.1 Period ett – Prop.1999/2000:79 Från patient till medborgare - en nationell handlingsplan för handikappolitiken.....	24
5.1.1 Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan begreppsförändringen 2007?	24
5.1.2 Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan begreppsförändringen 2007?	27
5.2 Period två – En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016.....	30
5.2.1 Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter begreppsförändringen 2007?	30

5.2.2 Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter begreppsförändringen 2007?	34
5.3 Sammanfattning av Period 1 & Period 2	36
5.3.1 Sammanfattning – Period 1.....	36
5.3.2 Sammanfattning – Period 2.....	37
6.0 Slutsats och avslutande diskussion	38
Källförteckning.....	41

1.0 Introduktion

1.1 Funktionshindrad på arbetsmarknaden

Fattigdom, förtryck, utanförskap och diskriminering, fyra fenomen som genom historien och även idag ofta följer människor med funktionsnedsättning i olika utsträckning runt om i världen. Generellt sett är människor med någon form av funktionsnedsättning en av de allra mest utsatta kategorier av människor och har så varit i stort sett genom alla tider. I Sverige kan det grovt uppskattas att var tionde person har någon form av funktionsnedsättning. Beroende på hur begreppet funktionsnedsättning definieras, och vilka sammanhang man nämner begreppet i, kommer detta antal att variera. Dock kan det sammantaget handla om en kategori av människor på drygt tio till femton procent i Sverige.¹

Att arbeta är en viktig del för alla människors livskvalitet och delaktighet i samhället, arbete kan ses som en indikator på delaktighet i samhällslivet. Att ha ett arbete ses inte bara som den viktigaste och vanligaste försörjningskällan, utan kan också betraktas som betydelsefull för människors känsla av tillhörighet, delaktighet och behov av gemenskap. Inträdet i arbetslivet, samhällets viktigaste institution, ses som meningsskapande för varje individ, det ger möjlighet till sociala relationer och utveckling. Det är genom arbete, och den yrkesroll arbetet ger, som vi människor får en social roll och denna sociala roll motverkar stämpling och segregering. Men att ta sig in i arbetslivet och etablera sig på arbetsmarknaden är ofta betydligt svårare för personer med funktionshinder. Personer med funktionshinder bedöms ofta inte kunna fylla de krav på effektivitet dagens arbetsmarknad kräver och betraktas ofta som olönsamma.²

Som sagt kan både definitionen och de sammanhang där begreppet funktionsnedsättning används komma att ge variation och avvikande mening för vilken betydelse begreppet skapar, detta gäller också för begreppet funktionshinder. Föreställningar och behandlingen av personer med funktionsnedsättning har varierat stort över tid. Här kan det vara svårt att påstå eller hitta en enda förklaring till varför dessa föreställningar ser ut som de gör under en specifik angiven tid. Perspektiv såsom politiska ambitioner, kulturella föreställningar och materiella förhållanden kommer alla att påverka föreställningar och behandlingen av personer med funktionsnedsättning under olika tidsperioder.³ Likaså förändras också föreställningar

---

¹ Lindberg och Grönvik 2011, s. 9

² Brusén och Hydén 2000, s. 57-58; Tideman 2000, s. 108-110

³ Lindberg och Grönvik 2011, s.70-73

kring arbetsförhållanden och hur arbetsförmågan för personer med funktionshinder uppfattas. Både på grund av definition, av begreppsliga uttryck och över tid. Vår ställning på arbetsmarknaden kan bero på en mängd olika faktorer, nivå av utbildning är ett exempel. Detta gäller för oss alla människor och även för personer med någon form av funktionshinder. Men när det gäller personer med funktionshinder är det också viktigt att påpeka att formen av funktionshinder en person har, har betydelse för både ställningen på arbetsmarknaden och arbetsförmågan.⁴

Studier gjorda under 2000-talet har visat att personer med funktionsnedsättning är betydligt lägre etablerade på arbetsmarknaden i Sverige. Men det visas också skillnader inom gruppen av personer med funktionsnedsättning, personer som har en funktionsnedsättning som påverkar deras arbetsförmåga har en lägre förankring på arbetsmarknaden än resterande inom gruppen. Att en person har en funktionsnedsättning behöver alltså inte nödvändigtvis betyda att man har nedsatt arbetsförmåga.⁵ Det är viktigt att påminnas om att personer med funktionshinder kan möta olika svårigheter och hinder i arbetslivet och att detta inte är en homogen grupp med en gemensam relation till arbetsmarknaden.⁶

1.2 Funktionshinderspolitiken

Funktionshinderspolitiken är det politiska fält som ska verka för att bryta utsattheten och utanförskapet för personer med funktionsnedsättning i Sverige. De grundläggande ideologiska utgångspunkterna för funktionshinderspolitiken; att skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att leva som andra, att kunna nyttja sina medborgerliga rättigheter, bestämma och ha makt över sitt liv och ha samma ekonomiska och sociala trygghet som andra, har varit relativt stabila de senaste decennierna. Hur dessa ideologiska utgångspunkter formuleras och tar sig uttryck i politiska målformuleringar kan dock skifta och förändras över tid, även under kortare tidsperioder.⁷

Idag presenteras och konkretiseras regeringens funktionshinderspolitiska inriktning och mål via strategin *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016*. Ett av de tio prioriterade politikområden i strategin är arbetsmarknadspolitik, här har regeringen satt upp två inriktningsmål för arbetsmarknadspolitik 2011-2016.

---

⁴ Sjöberg 2002, s. 15-19

⁵ Lindberg och Grönvik 2011, s. 14

⁶ Sjöberg 2002, s. 16

⁷ Ibid, s. 19-20

- Sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ska öka.
- Matchningen mellan arbetssökande personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och lediga arbeten ska vara effektiv.⁸

Grunden för den nationella funktionshinderpolitiken och de grundläggande målen som strategin bygger på, utgår från den nationella handlingsplanen *Från patient till medborgare* (prop. 1999/2000:79).⁹ Under 90-talet kom handikapppolitiken att fokuseras allt mer på mänskliga rättigheter och rätten till medborgarskap i Sverige. Detta hade betydelse för arbetet med framtagandet av handlingsplanen. I den nationella handlingsplanen *Från patient till medborgare* skulle denna fokusering tydligt avspelas och man ville:

”[...]tydliggöra att det var fråga om ett perspektivskifte: att se att handikappfrågorna är samhällsfrågor och frågor om mänskliga rättigheter.”¹⁰

De nationella målen för funktionshinderpolitiken slogs fast år 2000 med den nationella handlingsplanen som underlag, och som idag också utgör grunden för dagens strategi för genomförande. Dessa nationella mål är:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund
- att samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning

Arbetet ska inriktas särskilt på:

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning
- förebygga och bekämpa diskriminering
- skapa förutsättningar för självständighet och självbestämmande¹¹

⁸ Myndigheten för delaktighet, Funktionshinderspolitik, 2014

⁹ Socialdepartementet 2011, s. 4

¹⁰ Brusén och Printz, s. 24-28

¹¹ Myndigheten för delaktighet, Mål för funktionshinderspolitiken 2014. Det bör observeras att begreppen funktionshinderspolitik och funktionsnedsättning här har ersatt de ursprungliga begrepp handikappolitik och funktionshinder som de uttrycks i handlingsplanen. För den ursprungliga formuleringen, se *Från patient till medborgare* (prop. 1999/2000:79).

Från det att den nationella handlingsplanen fastslogs år 2000 och fram till idag då de funktionshinderspolitiska inriktningarna presenteras genom strategin, En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016, har Socialstyrelsen reviderat begreppsdefinitionen av funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp.

I oktober 2007 tog Socialstyrelsen beslut om och publicerade en definitionsförändring av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp. Efter 2007 är den rekommenderade definitionen av begreppet funktionsnedsättning: nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga hos en individ. Nedsättningen kan uppstå från sjukdom eller skada, vara medfödd eller uppstå till följd av annat tillstånd, och vara såväl av bestående eller övergående karaktär. Definitionen av funktionshinder är: den begränsning som en individs funktionsnedsättning innebär i relation till dennes omgivande miljö och vardag. Begreppet handikapp är från och med oktober 2007 avrådd som synonym till både funktionsnedsättning och funktionshinder.¹² Kan denna begreppsförändring ha påverkat föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras relation till arbetsmarknaden?

1.2 Uppsatsens syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden framställs i Sveriges nationella funktionshinderspolitik, och om föreställningarna har förändrats efter det att Socialstyrelsen fattat beslut om en definitionsförändring av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp år 2007.

1.3 Preciserade frågeställningar

Utifrån uppsatsens syfte ställer jag huvudfrågan: ”Har föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden förändrats i den svenska funktionshinderspolitiken efter det att Socialstyrelsen fattat beslutet om definitionsförändringen av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp år 2007?”

Till hjälp för den kommande undersökningen ställer jag upp ytterligare fyra preciserade frågeställningar. Dessa frågeställningar riktar sig både till perioden innan

---

¹² Linderot 2011, s. 15; Lindberg och Grönvik 2011, s. 11

definitionsförändringen och till perioden efter, detta för att fånga upp och besvara undersökningens syfte. De preciserade frågeställningarna är följande:

1. Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan definitionsförändringen 2007?
2. Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan definitionsförändringen 2007?
3. Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter definitionsförändringen 2007?
4. Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter definitionsförändringen 2007?

Med konstruktion av föreställningar kring hinder respektive möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken menar jag hur hinder och möjlighet skapas och framställs i funktionshinderspolitiken. Vad är det som utgör hinder respektive möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning och hur uttrycks dessa.

1.4 Begreppsdefinition

Innan uppsatsen går vidare vill jag här ge en begreppsdefinition för de mest centrala begreppen som genomgående kommer användas. Då vissa begrepp lämnar utrymme för tolkning och egen uppfattning ska dessa här tydliggöras för hur begreppen definieras just i denna uppsats.

När det gäller begreppen *funktionshinder* och *funktionsnedsättning* kommer jag i denna uppsats använda mig av de rekommenderade definitionerna av begreppen som sedan 2007 föreslås av Socialstyrelsen, dessa definitioner går båda att hitta i Socialstyrelsens termbank. Funktionsnedsättning definieras som en:

”nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga”¹³

---

¹³ Socialstyrelsen, Termbanken. Söktermen "funktionsnedsättning", 2007

Vidare ges ytterligare förklaring för att tydliggöra definitionen:

”En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur.”¹⁴

Funktionshinder definieras i sin tur som:

”begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen”¹⁵

Vidare ges denna förklaring för att tydliggöra definitionen av funktionshinder:

”Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen.”¹⁶

Begreppet *handikapp* är sedan 2007 avrådd som synonym till både funktionsnedsättning och funktionshinder och kommer därför inte användas i uppsatsen. Begreppet kommer förekomma i uppsatsen men då endast vid de tillfällen då det refereras i texter där det förekommer.

Delaktighet är ett uttryck och begrepp som förekommer i många olika sammanhang, inom politiska program och prioriteringar förekommer uttrycket relativt frekvent. Jag vill tydliggöra att jag i denna uppsats talar om delaktighet på arbetsmarknaden och inte i något annat avseende för delaktighet i samhället och människors levnadsvillkor.

Att ha en funktionsnedsättning behöver inte nödvändigtvis betyda att denna nedsättning påverkar ens arbetsförmåga eller att man har nedsatt arbetsförmåga.¹⁷ Här är det viktigt att påminnas om att denna grupp av människor inte är en homogen grupp med en gemensam relation till arbetsmarknaden. Detta oavsett om funktionsnedsättningen medför nedsatt arbetsförmåga eller inte. Beroende på vilken form av funktionsnedsättning det handlar om, och hur grov form av funktionsnedsättning det gäller, kommer detta på olika sätt och i olika situationer påverka hur relationen till arbetsmarknaden ser ut.¹⁸

---

¹⁴ Socialstyrelsen, Termbanken. Söktermen "funktionsnedsättning", 2007

¹⁵ Socialstyrelsen, Termbanken. Söktermen "funktionshinder", 2007

¹⁶ Ibid

¹⁷ Lindberg och Grönvik 2011, s. 14

¹⁸ Sjöberg 2002, s. 16-17

I uppsatsen kommer texter och referenser att hämtas från perioden innan definitionsförändringen 2007, men också från perioden efter definitionsförändringen. Detta kan komma att medföra en viss förvirring mellan begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder och vad som menas när de olika begreppen nämns. Utifrån denna vetskap är det min ambition att genomgående i uppsatsen vara så tydlig som möjligt med vad som avses när begreppen diskuteras i olika texter. Det inte är uppsatsens huvudsakliga syfte att ingående studera själva förändringen av definitionerna som Socialstyrelsen beslutade om 2007 för begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp. Men denna begreppsförändring är en utgångspunkt för att nå uppsatsens syfte, att studera hur föreställningar om förhållandet på arbetsmarknaden framträder i den nationella funktionshinderspolicen i Sverige och om dessa föreställningar har förändrats efter Socialstyrelsens begreppsförändring år 2007. Det är därför av vikt för uppsatsen att det genomgående finns en tydlighet mellan dessa begrepp. En utförligare redogörelse för hur definitionen av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp såg ut innan 2007 respektive efter kommer att behandlas i kapitel fem, samt att kapitel tre också kommer beröra definitionerna av begreppen.

1.5 Uppsatsens disposition

I detta inledande kapitel har en introduktion till uppsatsens problemområde tagits upp. Vidare har uppsatsens syfte och preciserade frågeställningar presenterats tillsammans med de begreppsdefinitioner som är av relevans att tydliggöra de centrala begrepp som förekommer i uppsatsen. Nästa kapitel, kapitel två, kommer att ge en kort översikt av bakgrundsinformation som är av relevans för att tydligare få en överblick av uppsatsens utgångspunkter. Kapitel tre kommer ge en översikt av den tidigare forskning som gjorts inom området för personer med funktionsnedsättning kopplat till arbetsmarknaden. Detta kapitel ska inte på något vis ses som uttömmande för forskning inom området, utan snarare som en introducerande översikt av den forskning som tidigare utförts. I kapitel fyra kommer jag redogöra för metod, teori och material. Här kommer jag beskriva den metod, teori, samt de val jag gjort för min resultatredovisning och analys i uppsatsen. Här kommer även val av material och avgränsningar för uppsatsen att diskuteras och motiveras. Därefter kommer resultatredovisningen och analysen för uppsatsen att redovisas i kapitel fem.

Slutligen ska kapitel sex avsluta denna uppsats med en avslutande diskussion. Här ska jag, med hjälp av resultatet i analysen försöka att skapa en heltäckande bild samt svara på de

frågeställningar som uppsatsens undersökning vilar på, detta för att nå syftet med denna uppsats.

2. Bakgrund

Med detta kapitel vill jag ge en kort översikt av bakgrundsinformation som är av relevans för det område uppsatsen behandlar. Detta för att försöka hjälpa er att få en helhetssyn och tydligare överblick inom området.

2.1 Kort om situationen på arbetsmarknaden

Som inledningsvis nämndes är utanförskap ett fenomen som länge har följt personer med funktionsnedsättning, på olika vis har denna grupp av människor i olika avseenden stött på hinder i vardagen som reducerat deras möjlighet att fullt ut delta i samhällslivet.

Föreställningar om denna grupp av människor har skiftat genom alla tider.

Personer med funktionsnedsättning, oavsett vilken funktionsnedsättning det handlar om, har i många viktiga avseenden sannorlikt aldrig haft det så bra som idag. Men det finns fortfarande många områden som kräver fortsatt arbete att fördjupa och integrera handikapperspektivet inom. Peter Brusén och Anders Printz vill uppmärksamma oss om dagens utveckling på arbetsmarknaden och hur denna utveckling snarare gör anspråk på att utestänga och hindra personer med funktionshinder, än ger dem möjlighet till delaktighet på liknande villkor som andra.¹⁹

I rapporten *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning* 2013, redovisar statistiska centralbyrån en undersökning av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.²⁰ Rapporten visar att uppskattningsvis 15 till 20 procent av Sveriges befolkning mellan 1996-2013 har uppgett att de har någon form av funktionsnedsättning. 2013 uppger drygt 16 procent av befolkningen (nära en miljon personer) att de har någon form av funktionsnedsättning. Av dessa bedömer 70 procent att funktionsnedsättningen medför nedsatt arbetsförmåga, totalt sett är det cirka 11 procent av den svenska befolkningen. Med funktionsnedsättning menas här att man kan ha nedsatt syn eller hörsel, ha tal- eller röstproblem, rörelsenedsättning, allergi eller någon form av psykisk funktionsnedsättning, men det kan också röra sig om att man har diabetes, hjärt-lungproblem,

---

¹⁹ Brusén och Printz 2006, s. 9

²⁰ SCB 2014, s. 7

mag-tarmsjukdom, psoriasis, epilepsi, dyslexi eller liknande tillstånd.²¹ Rapporten visar också att arbetslösheten ökat sedan 2006 i befolkningen totalt, drygt 6 procent av Sveriges befolkning var arbetslösa 2006, jämfört med drygt 8 procent 2013. Bland personer med funktionsnedsättning var drygt 8 procent arbetslösa 2006 och motsvarande andel var 10 procent 2013.²² I rapporten finns mer detaljerade uppgifter på hur situationen på arbetsmarknaden ser ut för personer med funktionsnedsättning. Uppgifter såsom typ av funktionsnedsättning, kön, bakgrund, anställning m.m. finns här att hitta för den som vill fördjupa sig inom vissa delar. Några ytterligare uppgifter kommer jag här inte redovisa, då det inte har specifik betydelse för att bidra till att uppfylla syftet i min undersökning.

2.2 Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken – Från patient till medborgare

Den nationella handlingsplanen, Från patient till medborgare, antogs år 2000 och skapade en intensifiering av arbetet med handikappfrågor i Sverige. Traditionsmässigt hade handikappfrågor fallit inom området för vård och omsorg, men genom fastställandet av handlingsplanen innebar detta en tydlig markering att handikapperspektivet skulle genomsyra alla samhällsområden. De nationella målen för handikappolitiken i handlingsplanen är:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder

Arbetet ska inriktas särskilt på:

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhällslivet för människor med funktionshinder
- att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionshinder
- att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande

Till skillnad från tidigare program inom handikappolitiken kom den nya nationella handlingsplanen inte bara att sätta upp mål för politikområden, utan den kom också att tala om hur arbetet ska gå tillväga. Samt att handlingsplanen tydligare betonar mänskliga

---

²¹ Ibid s. 19-21

²² SCB 2014, s. 35-42

rättigheter.²³ Beslutet om att upprätta den nationella handlingsplanen för handikappolitiken togs av regeringen under slutet av 1997.²⁴

2.3 Definitionsförändringen och dess betydelse

Om det råder olika uppfattningar kring ett begrepps innebörd är det nödvändigt för Socialstyrelsen att reda ut dem och med arbetet utforma en terminologisk definition av begreppet. Definitionen ska underlätta för en entydlig kommunikation.²⁵ Som tidigare nämnts, har Socialstyrelsen reviderat begreppsdefinitionen av funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp, en definitionsförändring av begreppen beslutades i oktober 2007.

Det fanns en rådande begreppsförvirring kring begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder, detta var ett av motiven till att initiera ett terminologiarbete. Begreppen användes ibland synonymt och ibland med olika betydelser, vilket gjorde det svårt att förstå vad och när begreppen syftade till personer med nedsatt funktionsförmåga eller personer som dessutom upplever hinder i vardagen. Denna förvirring och oklarhet över begreppen kunde till exempel inverka på målgruppsbeskrivningar och slutsatser av studier. Dessutom stod de två begreppen som synonymer till varandra i Socialstyrelsens termbank, sökte man på funktionshinder hamnade man under funktionsnedsättning som huvudterm. Därtill bör också tilläggas att båda begreppen hänvisade till individen, en person har en funktionsnedsättning eller har ett funktionshinder, om begränsningar eller hinder i den omgivande miljön skulle förklaras så skulle begreppet handikapp istället användas.

”Funktionsnedsättning definierades som nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. I kommentarfältet angavs: ”En funktionsnedsättning uppstår till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana skador, tillstånd eller sjukdomar kan vara av bestående eller övergående natur. Med handikapp avses förlust eller begränsning av möjligheterna för en person med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet på samma sätt som andra. Ett handikapp är inte en egenskap hos en individ utan beskriver förhållandet mellan individen och omgivningen”. ”²⁶

Ett ytterligare motiv till terminologiarbetet och de förändringar som genomfördes 2007 var att allt fler använder begreppet funktionshinder för att beskriva samspelet mellan personer med

---

²³ Brusén och Printz 2006, s. 17

²⁴ Ibid s. 27-28

²⁵ Socialstyrelsen, Frågor och svar om funktionsnedsättning och funktionshinder, användning av begreppen 2007

²⁶ Ibid

funktionsnedsättning och de barriärer de kan möta i sin vardag och den omgivande miljön. Handikapp används inte i samma utsträckning som förr utan finns kvar i former av sammansatta ord såsom handikappforskning, handikappomsorg och så vidare.

Efter terminologiarbetet beslutades det om en definitionsförändring kring begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp i oktober 2007. Det var framförallt två stora förändringar som presenterades. Den första var att funktionshinder nu betecknar ett eget begrepp och betraktas inte längre som en synonym till funktionsnedsättning. Begreppet funktionshinder definieras:

”som en: ”begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.”²⁷

Funktionshinder betraktas som ett eget begrepp, med en egen definition. Funktionsnedsättning kvarstår som begrepp och dess definition är efter terminologiarbetet oförändrad. Med dessa två olika definitioner hoppas man tydliggöra vad som avser en persons nedsättning av funktionsförmåga och vad som avser de problem som kan uppkomma för dessa personer i relation till deras omgivning och vardagliga miljö. Personer har en funktionsnedsättning och funktionshinder kan uppstå då den omgivande miljön brister i tillgänglighet eller andra barriärer uppstår för de personer som har en funktionsnedsättning. Socialstyrelsen betonar att vid avgränsning och benämning av personer eller grupper bör frasen personer med funktionsnedsättning användas. Den andra förändringen var att begreppet handikapp togs bort som uppslagsterm, och från och med oktober 2007 avråds begreppet handikapp som synonym till såväl funktionsnedsättning som funktionshinder. Viktigt att påminnas om är att de nya definitionerna är rekommenderade.²⁸

Att den nya terminologin och begreppsdefinitionen skapar tydlighet kring begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder får inte stöd från alla håll. En grupp av forskare som alla verkar inom handikappsfären har reagerat över den nya terminologin som Socialstyrelsen beslutade om 2007. De menar att denna nya terminologi, där begreppen är så snarlika varandra, kan orsaka mer förvirring än tydlighet. De påpekar också att den nya terminologin kan komma att lägga fokus på särskilda lösningar för denna grupp människor, då

---

²⁷ Socialstyrelsen, Frågor och svar om funktionsnedsättning och funktionshinder, användning av begreppen 2007

²⁸ Ibid

det nya språkbruket riskerar att förstärka den attityd som ser människor med funktionshinder som avvikande.²⁹

3. Tidigare forskning

Handikappforskningen har under de senaste åren utvecklats positivt i Sverige, både finansiellt och i antal projekt. Forskningen har även fått internationell attraktionskraft. Trots detta menar Berth Danermark, professor i sociologi vid Örebro universitet, att forskningen nästintill är omodern då den inte är i fas med dagens samhälle.

”Det omoderna består bland annat i att forskningen till stor del inriktas på individen i stället för individens relation till omgivningen.”³⁰

Forskning som rör funktionsnedsättning fokuserar på individen. Medan forskning om funktionshinder studerar relationen mellan individ och omgivning, då man vill undersöka vilka faktorer som kan försvåra för personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv. Många samhällsaktörer efterfrågar forskning kring omgivningsfaktorer och vad som kan skapa funktionshinder. Det kan, enligt Berth Danermark, röra sig om exempelvis praktiska hinder, attityder, eller någon viss politik.³¹

Berth Danermark är en av flera forskare som fick i uppdrag att göra en kartläggning av den forskning som utförts gällande funktionsnedsättning och funktionshinder i Sverige under perioden 2002-2010. Syftet med kartläggningen var bland annat att kartlägga och bedöma den svenska forskningen rörande hinder för full delaktighet i samhälle och arbetsliv för personer med funktionsnedsättning, samt ge en bedömning av hur behovet av kommande forskning inom området kan se ut.³² Kartläggningen visar att både till projektantal och finansiellt är det den individinriktade forskningen, med medicinskt/vårdvetenskapligt perspektiv, som dominerar i handikappforskningen under början av 2000-talet. Den forskning som rör samspelet individ-omgivning eller enbart omgivningsaspekter är betydligt lägre till antal projekt och finansiellt omfång.³³ I kartläggningen bedöms framtida forskningsområden bland annat vara kulturella värderingar, diskriminering, mänskliga rättigheter och attityder till personer med funktionsnedsättning. Mot bakgrund av den betydelse arbetslivet har för

---

²⁹ "Förvirring istället för klarhet" 2009, s. 6-7

³⁰ Fahlgren 2014

³¹ Ibid

³² FAS 2012, s. 5-6

³³ Ibid s. 7

människor, och personer med funktionsnedsättning, blir arbetslivet tillsammans med de tidigare aspekterna viktigt att lyfta fram i den framtida forskningen.³⁴

I avhandlingen *Funktionshinder och medborgarskap*³⁵ studerar Barbro Lewin socialpolitiska dokument, förarbeten till svenska lagar som rör personer med funktionshinder, för att belysa vilka problemuppfattningar kring denna grupp människor som förekom under efterkrigstiden. Texterna i dokumenten visar att personer med funktionshinder uppfattas på olika sätt och att handikapp utgör ett politiskt problem som staten ser som sitt ansvar att åtgärda.³⁶ Lewin urskiljer sex uppfattningar om människor med funktionshinder från utvalda delar av dokumenten. Dessa uppfattningar är:

1. Människor med funktionshinder är svaga, utsatta.
2. Människor med funktionshinder är starka, kan hävda sina intressen.
3. Människor med funktionshinder hotar samhällsintressen.
4. Människor med funktionshinder gagnar samhällsintressen.
5. Människor med funktionshinder utgör naturlig variation.
6. Omgivningen handikappar människor med funktionshinder.³⁷

Rafael Lindqvist, professor i socialt arbete vid Göteborgs universitet, har undersökt hur funktionshinder konstrueras som en kategori i välfärdspolitiken. Han har tittat på hur olika definitioner av funktionshinder förekommer i svenska socialpolitiska program och sociallagstiftning, hur definitioner har förändrats över tid, och vilka följder sådana förändringar och skillnader får för personer med funktionshinder. Utifrån dokumenten i undersökningen konstateras att det finns en större mängd olika lagstadgade kriterier och definitioner av funktionshinder som berättigar stöd och service vid olika situationer och i olika former. Tillsammans finns ett antal olika institutionaliserade föreställningar om funktionshinder, dessa kommer bland annat i uttryck genom de definitioner som återfinns i lagtexterna.³⁸

---

³⁴ Ibid s. 34

³⁵ Avhandlingens hela namn: *Funktionshinder och medborgarskap, Tillkomst och innebörd av de två rättighetslagarna omsorgslagen och LSS som komplement till socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen.*

³⁶ Lewin 1998, s. 14. (I avhandlingen är definitionerna av begreppen följande: "funktionshinder" avser nedsättning av personers funktionsförmåga, "handikapp" avser de negativa följder som i den omgivande miljö kan uppstå.)

³⁷ Ibid s. 14-18

³⁸ Lindqvist 2009, s. 63-87

I boken *Arbetsliv och funktionshinder*, skriven av flertalet författare, berörs frågor om hur marknadens och samhällets förändringar har betydelse för arbetslivet när det gäller personer med funktionshinder, men också hur staten försöker påverka arbetslivssituationen för personer med funktionshinder genom lagstiftning, arbetsmarknadspolitiska åtgärder och andra riktade insatser. Bland annat ägnas uppmärksamhet åt hur synen på personer med funktionshinder ser ut i samhället och i arbetslivet.³⁹

Min målsättning med detta kapitel är att ge en kort övergripande bild av forskning som finns om funktionsnedsättning och funktionshinder med viss anknytning till arbetsmarknaden. Då det finns betydligt mycket mer intressant forskning inom området ska inte denna övergripande bild på något sätt ses som uttömmande, det är snarare en introduktion till viss forskning som finns inom området. Det är min förhoppning att med denna uppsats bidra med en relevant studie inom området och förhoppningsvis öka förståelsen om hur föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden framträder i dagens funktionshinderspolitik.

Innan vi går vidare med kapitel fyra om metod, teori och material för uppsatsens undersökning vill jag här slutligen uppmärksamma att det finns olika synsätt och perspektiv med olika utgångspunkter och föreställningar om funktionsnedsättning och funktionshinder. Här nedan vill jag presentera tre stycken synsätt som alla utgår från olika föreställningar om hur funktionshinder uppstår.

3.1 Det individuella synsättet – den medicinska modellen

Det första synsättet och dess definitioner av funktionshinder tar fasta på individens diagnos, funktionsförmåga eller oförmåga. Här jämförs funktionshinder med kroppsliga funktioner. Detta brukar benämnas som den individuella eller medicinska modellen.⁴⁰ Synsättets utgångspunkt är alltså individen och att viss förmåga för olika funktioner är normalt. Här blir vissa avvikelser från denna normalitet det som betraktas som en funktionsnedsättning och funktionsnedsättning leder till att funktionshinder uppstår ute i samhället, vilket begränsar möjligheterna till deltagande i olika situationer och sammanhang. Fokus ligger här på den funktionsnedsatta kroppen och att grunden för funktionshinder finns i ett patologiskt

---

³⁹ Sjöberg 2002

⁴⁰ Lindberg och Grönvik 2011, s. 60

förhållande till individens kroppsliga egenskaper. Detta synsätt har dominerat forskning och praktik under större delen av 1900-talet och finns fortfarande väl representerat idag.⁴¹

3.2 Det sociala synsättet – den sociala modellen

Det andra synsättet, den sociala modellen (Disability Studies, engelsk översättning), har som utgångspunkt att det finns en stor variation av funktionsförmåga hos individer. Här görs en tydlig skillnad mellan funktionsnedsättning och funktionshinder. Funktionshinder uppstår därför att det omgivande samhället inte är anpassat till den variationen av funktionsförmågor hos individer. Samhället ska kunna utformas så att inga funktionshinder uppstår, vilket är en viktig utgångspunkt för detta synsätt.⁴² Ett annat sätt att förklara utgångspunkterna till detta synsätt är att problemet är de resultat av olika former av barriärer i omgivningen, det är inte själva funktionsnedsättningen hos personer som skapar problem utan konstruktionen av omgivningen.⁴³

3.3 Det relationella synsättet – den miljörelativa modellen

Det sista synsättet jag här vill presentera är det relationella synsättet, alternativt den miljörelativa modellen. Att vissa funktionsförmågor och funktionsnedsättningar i samspel med det omgivande samhället kan skapa funktionshinder är utgångspunkten för detta synsätt. Åtgärder för att minska eller eliminera sådana funktionshinder ses från detta synsätt kunna ske både hos individen och i omgivningen. Detta synsätt har sedan 90-talet kommit att influera forskning om funktionsnedsättning och funktionshinder.⁴⁴ För att förtydliga detta synsätt bygger den på föreställningen att funktionshinder är relativt till omgivningen. Ett funktionshinder uppkommer i relation mellan en person med funktionsnedsättning och till en viss omgivning, men uppkommer inte i en annan. Den miljörelativa modellen anses utgöra grunden för den svenska funktionshinderspolicen, att förena förekomsten av funktionsnedsättning och brister i omgivningen.⁴⁵

Att detta synsätt tar fasta på förhållandet mellan individ och miljö, och inte enbart fokuserar på enbart individen eller miljön, ses som en av synsättets styrkor. Dock kan det empiriskt vara

---

⁴¹ FAS 2012, s. 8-9

⁴² FAS 2012, s. 9

⁴³ Lindberg och Grönvik 2011, s. 62-64

⁴⁴ FAS 2012, s. 9-10

⁴⁵ Lindberg och Grönvik 2011, s. 65-66

svårt att entydligt avgöra om och var en person med funktionsnedsättning stöter på funktionshinder, då denne rör sig i olika miljöer.⁴⁶

4. Metod, teori och material

Med hänvisning till uppsatsens syfte, *att undersöka hur föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande på arbetsmarknaden framträder i Sveriges nationella funktionshinderspolitik, och om föreställningarna har förändrats efter det att Socialstyrelsen fattat beslut om en definitionsförändring av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp år 2007*, tillsammans med de preciserade frågeställningar som formulerats i det inledande kapitlet kommer undersökningen baseras på de styrande nationella dokument relevant för uppsatsen. Här i denna uppsats kommer en kvalitativ textanalys att utföras. I tillvägagångssättet för en kvantitativ textanalys, som generellt sett har ett stort antal analysenheter, behandlas analysenheterna som likvärdiga, tillskrivs samma vikt och är direkt jämförbara. En kvalitativ textanalys är ett tillvägagångssätt där det väsentliga innehållet systematiskt tas fram ur texter, detta genom noggrann läsning av texterna. Mina analysenheter för denna uppsats kommer vara få till antalet, vilket är utmärkande för en kvalitativ textanalys och därmed lämplig för denna uppsats undersökning. Diskursanalys är en variant av kvalitativ textanalys.⁴⁷

Då det ingår i uppsatsens syfte att undersöka hur föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande på arbetsmarknaden framställs i den nationella funktionshinderspolitiken kommer uppsatsens undersökning att ta en beskrivande form. En beskrivande undersökning svarar på frågor såsom var, när och hur.⁴⁸

4.1 Diskursanalys som metod och teori

Som metod till min undersökning kommer en diskursanalys att utföras. Diskursanalys som metod har valts på grund av dess sätt att skildra och se på språk och språkanvändning. Grundtänkande i diskursanalys är att språket istället för att återge verkligheten på ett lätt och direkt sätt, är med och formar verkligheten. Diskursanalys kan användas på flera olika sätt, den kan bland annat belysa och relateras till makt och olika typer av maktordning eller ha en inriktning för frågor om identitet och makt, men här inte lägga vikten på de samhälleliga

---

⁴⁶ FAS 2012, s. 10

⁴⁷ Esaiasson, o.a. 2012, s. 210-212

⁴⁸ Ibid s. 36

aktörerna eftersom språket är det som är i fokus.⁴⁹ En diskurs eller diskursers innebörd kan ses på olika sätt, snävt sätt kan det handla om yttrande kring något specifikt eller ett samtal mellan två individer. På ett annat sätt, vidare menat, uppfattas diskurser skapa den sociala och politiska världen, här ses diskurs som synonymt med hela det sociala systemet.⁵⁰

Diskursanalysen blir i denna studie en lämplig metod då det är den politiska kontext på nationell nivå där föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden som skall studeras. Detta genom diskursanalysens syn på språkanvändning och att språket inte ses som ett neutralt instrument för kommunikation. Utgångspunkterna att språket både är en social aktivitet och formas i en social kontext, samtidigt som sociala fenomen konstrueras och formas genom språket, är lämplig premiss för denna studie. När den politiska och sociala verkligheten ses konstrueras och formas av språket blir politik föremål för meningsskapande och tolkningar kring politiken och dess mening utgör grunden för vår kunskap. Språket tillhandahåller ett perspektiv på den verklighet som vi ska förstå, i språket som syftar mot politiska fenomen finns en mängd begrepp som är värdeladdade och det är via dessa vi tolkar världen enligt William E. Connolly.⁵¹

Då diskursanalys ska användas som metod i undersökningen gör att den teoretiska utgångspunkten är socialkonstruktivistiskt, detta då det finns vissa teoretiska antaganden som är grundläggande för diskursanalys och måste anpassas till undersökningen. En av dessa utgångspunkter är att det här finns en kritisk inställning till självklar kunskap och objektiv sanning. Vår bild av verkligheten är inte en direkt spegelbild av den sanna verkligheten, utan en produkt av vårt sätt att uppfatta och kategorisera den verklighet vi upplever. Och då vi människor ständigt förändras och våra uppfattningar likaså, kommer den värld vi upplever som sann och vår verklighet att förändras i takt med oss. Verkligheten och vår värld är inte given på förhand utan bestäms utifrån sociala kontexter.⁵² Hur politiska problem uppfattas, vilka mål som sätts upp för politikområden och vilka lösningar som föreslås beror till stor del på beslutsfattarnas föreställningar kring problemet, deras verklighetsuppfattning och värderingar.⁵³

---

⁴⁹ Bergström och Boréus 2012, s. 354

⁵⁰ Howarth 2007, s. 10

⁵¹ Bergström och Boréus 2012, s. 378-379

⁵² Winther Jørgensen och Phillips 2000, s. 10-12

⁵³ Lewin 1998, s. 14

4.2 Analysverktyg – tillvägagångssätt

För att svara på de preciserade frågeställningar och uppfylla uppsatsens syfte har jag valt att applicera *problem – orsak – lösning* som analysverktyg för den kommande analysen av mitt material. Inspirationen till att använda detta analysverktyg är hämtad från Ulf Mörkenstam och hans avhandling *Om ”Lapparnes privilegier” – Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. Mörkenstam ger en utförlig diskussion om hur problem – orsak – lösning kan vara av användning för vissa studier av politik. Bland annat kan problem vara av intresse att undersöka för att hitta föreställningar som i politiken legitimerar vissa lösningar. Den föreställningsvärld som legitimerar viss typ av handling framträder i diskussioner kring politiska problem, vad som är ett politiskt problem, vad som anses vara orsak till problemen och hur lösningar till dessa problem ska konstrueras. Hur orsak och lösningar på problem förklaras och legitimeras kan påverka framtida politik, vilket också är ett skäl till problem, orsak och lösningar i vissa fall är ett användbart tillvägagångssätt att studera politik och den föreställningsvärld som därigenom diskursivt konstrueras.⁵⁴

Jag kommer i min undersökning använda analysverktyget problem – orsak – lösning på följande sätt:

- Problem – Vilka problem framgår i den nationella funktionshinderspolitiken, innan respektive efter begreppsförändringen 2007, att personer med funktionsnedsättning kan stöta på när det gäller delaktighet på arbetsmarknaden? Och hur framställs dessa problem?
- Orsak – Hur framställs och förklaras orsaker till de problem som personer med funktionsnedsättning kan stöta på när det gäller delaktighet på arbetsmarknaden, innan respektive efter begreppsförändringen 2007?
- Lösning – Vilka lösningar läggs fram på de problem som framgår i den nationella funktionshinderspolitiken innan respektive efter begreppsförändringen 2007? Och hur framställs och rättfärdigas dessa lösningar?

Jag kommer dela upp min resultatredovisning till två perioder. Den första, period ett, omfattar tiden innan Socialstyrelsens begreppsförändring 2007 och kommer besvara frågeställningarna 1 och 2. Medan period två kommer behandla tiden efter denna begreppsförändring 2007 och besvara frågeställningarna 3 och 4. Då frågeställningarna 1 och 3 söker svar på hur

---

⁵⁴ Mörkenstam 1999, s. 57-58

föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras kommer analysverktygen för problem och orsak att tillämpas för att svara på dessa frågeställningar. Medan analysverktyget för lösning på dessa problem kommer tillämpas på frågeställningarna 2 och 4, då dessa frågeställningar söker svar på hur möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras. Tillsammans kommer analysverktyget problem – orsak – lösning att svara på mina preciserade frågeställningar och på så vis söka uppfylla uppsatsens syfte.

4.3 Val av material och avgränsningar för uppsatsen

Ofta utmärks studier med diskursanalys som metod av att studera långa tidsperioder, vilket kan medföra urvalsproblem av källor för studien.⁵⁵ Min undersökning för denna uppsats koncentrerar kring en speciell händelse, år 2007, vilken hade betydelse för begreppsdefinition och terminologin för personer med funktionsnedsättning. Utifrån denna händelse har jag valt att koncentrera mig på tiden innan och efter detta år. När jag började söka efter material och dokument kring funktionshinderspolitiken var de två första dokument jag hittade av intresse den nationella handlingsplanen *Från patient till medborgare* (prop. 1999/2000:79) och strategin *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016*. Vidare utökade jag min sökning till SoU-utredningar och ytterligare propositioner. Dock valde jag att stanna vid de första två dokument jag hittade då dessa två dokument dels kan ses som de primärt styrande dokumenten för funktionshinderspolitiken från år 2000 och framåt och för att de täcker upp för perioden innan begreppsförändringen och även efter begreppsförändringen. Men mitt beslut att begränsa mig till dessa dokument har även med omfånget för denna uppsats att göra, att ta med ytterligare material till undersökningen skulle bli för tidskrävande och för stort för storleken av denna uppsats. Efter att ha läst igenom de båda dokumenten en första gång, begränsade jag ner min undersökning till att omfatta det kapitel som behandlar arbetsmarknad respektive arbetsmarknadspolitikerna i de båda dokumenten.

Som tidigare nämnts, men som är nödvändigt att åter igen nämna, är att personer med funktionsnedsättning inte ska ses som en homogen grupp med en gemensam relation till arbetsmarknaden. När man talar om personer med funktionsnedsättning som en grupp är det viktigt att vara medveten om att det handlar om en mycket heterogen grupp. Beroende på hur funktionsnedsättning definieras och avgränsas i studier kommer resultat och bedömningar

---

⁵⁵ Bergström och Boréus 2012, s. 407

skifta. Ett vanligt sätt att avgränsa och definiera grupper av personer med funktionsnedsättning är att ta fasta på själva funktionsnedsättningen hos individen.⁵⁶ Detta sätt att gruppera personer med funktionsnedsättning kommer inte att göras i denna undersökning. Här kommer jag att tala om personer med funktionsnedsättning som en grupp, oavsett vilken funktionsnedsättning som förekommer.

4.4 Reflektioner kring metoden och avgränsningar

Att använda sig av diskursanalys i olika typer av studier kan både ha sina fördelar, men kan också skapa en viss problematik på olika sätt. Innan vi går vidare uppmärksamma hur mina val av metod, material och för genomförandet av denna undersökning kan skapa vissa frågetecken. Det är min ambition att klara ut dessa frågetecken genomgående i min uppsats.

En kritik mot diskursanalyser med socialkonstruktivistisk utgångspunkt är huruvida forskaren ska förhålla sig till det fenomen denna studerar. Om man accepterar att det inte finns någon objektiv sanning av verkligheten, utan att den är socialt konstruerad ur olika sociala kontexter, hur ställer man sig då till den ”sanning” som forskare producerar i vissa studier?⁵⁷ En annan kritik till diskursanalysen är att den lämnar spelrum för otaliga möjligheter för tillvägagångssättet som metoden kan genomföras på. Här kan då en otydlighet skapas i hur studier utförts och slutsatserna kan bli svåra att förstå utifrån ett svårtolkat analysverktyg.⁵⁸

I min undersökning ska jag försöka vara så tydlig som möjligt med hur jag går tillväga, dock lämnar mitt analysverktyg rum för stora delar av tolkning, vilket kan komma att påverka validiteten och reabiliteten för undersökningen och uppsatsens syfte. Till sist vill jag också nämna den problematik som kommer uppstå i analysen av de två analysobjekten jag valt. Då endast två analysobjekt ligger till grund för min undersökning kan det tänkas att annat material som kunnat ge ytterligare förståelse för hur föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden framställs i Sveriges nationella funktionshinderspolitik.

---

⁵⁶ Brusén och Printz 2006, s. 13-14

⁵⁷ Winther Jørgensen och Phillips 2000, s. 28-29

⁵⁸ Bergström och Boréus 2012, s. 403-406

5. Resultatredovisning

I detta kapitel kommer en presentation av analysen av de två dokument som ligger till grund för undersökningen göras. Först kommer perioden innan begreppsförändringen 2007, period ett, att redovisas och sedan redovias period två, perioden efter begreppsförändringen 2007.

Denna resultatredovisningsdel rubriceras efter de preciserade frågeställningarna och analysen görs utifrån analysverktyget problem – orsak – lösning.

5.1 Period ett – Prop.1999/2000:79 Från patient till medborgare - en nationell handlingsplan för handikappolitiken

Här presenteras analysen av den nationella handlingsplanen – Prop. 1999/2000:79 Från patient till medborgare. Då den första frågeställningen söker svar på hur föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras, kommer de två första komponenterna i analysverktyget, problem och orsak, att användas. Medan den tredje och sista komponenten i analysverktyget, lösning, kommer att användas i den andra frågeställningen, då denna frågeställning söker svar på hur föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras.

5.1.1 Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan begreppsförändringen 2007?

”En undersökning av vilka hinder och möjligheter arbetsgivare ser för att anställa personer med funktionshinder bör genomföras under år 2000.”⁵⁹

Utifrån det förstnämnda citatet ovan kan arbetsgivares vilja respektive ovilja urskiljas som ett problem. Här kan det tolkas som att de hinder arbetsgivare ser när det gäller att anställa personer med funktionsnedsättning kan vara bidragande till att skapa hinder för dessa personer på arbetsmarknaden. I nästa citat uttrycks de förändrade regler och utvecklingen som skett på arbetsmarknaden.

Tillsammans med det ovan nämnda citatet kan problematiken kring arbetsgivares vilja respektive ovilja att anställa personer med funktionsnedsättning tydligare tolkas ur texten.

---

⁵⁹ Prop. 1999/2000:79, s. 118

”Förändrade regler och utvecklingen på arbetsmarknaden under 1990-talet har inneburit att antalet möjliga arbetsuppgifter begränsats för personer med funktionsnedsättningar.”⁶⁰

Med hänsyn till att det uttrycks att antalet möjliga arbetsuppgifter *begränsats* för denna grupp av personer kan detta tolkas som att arbetsgivare, som inte har tillämpliga arbetsuppgifter, inte ser möjligheter i att anställa personer med funktionsnedsättning, vilket kan ses som en bidragande orsak att arbetsgivare ser olika hinder till att anställa personer med funktionsnedsättning.

I följande fyra citat finns en gemensam problematik kring att hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning finns på arbetsmarknaden. Personer med funktionsnedsättning uttrycks i dessa citat bland annat ha ett *lägre arbetskraftsdeltagande*, många med funktionsnedsättning är *arbetslösa* och av de personer som har någon funktionsnedsättning *står en stor andel utanför arbetsmarknaden*. Här kan vi också urskilja att personer med funktionsnedsättning möjligen inte kan delta på arbetsmarknaden som de själva önskar eller på samma villkor som andra personer som inte har någon funktionsnedsättning.

”funktionshindrade personer har ett lägre arbetskraftsdeltagande än befolkningen totalt. Andelen arbetslösa i arbetskraften skiljer också mellan dem med nedsatt arbetsförmåga och övriga.”⁶¹

”Målet är att funktionshindrade personer skall ha samma möjligheter som icke funktionshindrade att delta i arbetslivet.”⁶²

”Målet är att människor med funktionshinder skall kunna arbeta på den reguljära arbetsmarknaden efter egen önskan och på samma villkor som andra.”⁶³

”Trots den stora variation i åtgärder som arbetsmarknadspolitiken har att erbjuda för att underlätta för personer med funktionshinder att bli delaktiga i arbetslivet så står en stor andel utanför arbetsmarknaden.”⁶⁴

Tillsammans från dessa fyra ovan citat går det att urskilja en gemensam problematik som kretsar kring hur personer med funktionsnedsättning har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Utifrån detta kan de följande fem

---

⁶⁰ Prop. 1999/2000:79, s. 121

⁶¹ Prop. 1999/2000:79, s. 118

⁶² Prop. 1999/2000:79, s. 118

⁶³ Prop. 1999/2000:79, s. 120

⁶⁴ Prop. 1999/2000:79, s. 121

textcitat hjälpa oss att urskilja och tolka det som kan vara bidragande orsak till dessa hinder till delaktighet på arbetsmarknaden och i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning.

”att personer med funktionshinder får ett kraftfullt stöd för att komma in på arbetsmarknaden och därmed minska deras arbetslöshet.”⁶⁵

”Det förutsätter att eventuella hinder undanröjs eller minskas och att kompensatoriska insatser vidtas för att minska ojämlikheter mellan människor med respektive utan funktionshinder.”⁶⁶

”Lagar och regler på arbetsmarknaden får inte diskriminera människor med funktionshinder.”⁶⁷

”att stärka den enskildes konkurrensförmåga men även kompensera hindren för arbete såsom t.ex. nedsatt arbetsförmåga till följd av ett funktionshinder.”⁶⁸

”Anpassningar och särskilt utprovade hjälpmedel är dock inte tillräckligt för att människor med funktionshinder skall få arbete i den omfattning som de önskar.”⁶⁹

För det första kan det handla om hur de stöd och insatser som riktas till denna grupp av personer används, huruvida dessa är tillräckliga eller ej. För det andra går också att urskilja hur texten nämner att ojämlikhet och diskriminering på arbetsmarknaden kan förekomma på grund utav funktionsnedsättning, minska ojämlikheten och får inte diskrimineras. Till sist tas också den enskildes konkurrensförmåga upp. Här går det att urskilja hur en orsak till hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan bero på att de inte kan konkurrera på arbetsmarknaden på samma villkor som andra.

I nästa citat kan vi se hur fokus ligger på utbildningsnivån. Att personer med funktionsnedsättning generellt sett har *lägre utbildningsnivå* skulle kunna tolkas vara bidragande till att skapa hinder för delaktighet på arbetsmarknaden och därmed utgöra ett problem.

”Personer med funktionshinder har generellt sett lägre utbildningsnivå än befolkningen i övrigt.”⁷⁰

---

⁶⁵ Prop. 1999/2000:79, s. 118

⁶⁶ Prop. 1999/2000:79, s. 118-119

⁶⁷ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁶⁸ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁶⁹ Prop. 1999/2000:79, s. 120

Utifrån detta citat och tillsammans med nästa citerade textavsnitt kan påpekas att utbildningsnivån, utbildningen som förmodligen påbörjas i tidig ålder, kan komma att skapa hinder för delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.

”att hjälpa ungdomar med svåra funktionshinder att komma ut på arbetsmarknaden.”⁷¹

De sista två citaten i detta avsnitt visar på att medicinska kontroller eller olika tester i arbetslivet och på arbetsmarknaden kan komma att påverka situationen för personer med funktionsnedsättning och utgöra hinder till delaktighet för denna grupp av människor om de missbrukas.

”användningen av medicinska kontroller och test i arbetslivet borde begränsas och i lag förtydligas.”⁷²

”Handikappombudsmannen pekar på att risken för att sådana kontroller kan missbrukas och därmed utgöra ett särskilt hot mot personer som har anlag för någon sjukdom eller funktionsnedsättning.”⁷³

Att dessa medicinska kontroller eller tester här kan tolkas som ett problem är att de *borde begränsas och genom lag förtydligas*. Detta då de kan *missbrukas och därmed utgöra hot* mot personer med funktionsnedsättning och därmed skulle kunna vara av bidragande orsak till att hinder skapas på arbetsmarknaden och i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning.

5.1.2 Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken innan begreppsförändringen 2007?

I detta avsnitt kommer de lösningar till de problem och orsaker som kan vara bidragande till hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning att redovisas. Dessa lösningar ämnar visa hur möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan möjliggöras. De första fem citaten som här nedan redovisas ser till lösningar kring

---

⁷⁰ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁷¹ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁷² Prop. 1999/2000:79, s. 122

⁷³ Prop. 1999/2000:79, s. 122

problem med hur arbetsgivares vilja respektive ovilja kan utpekas som ett problem att skapa hinder för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

”Regeringen anser att det är angeläget att känna till hur arbetsgivarna ser på hinder och möjligheter för anställning av personer med funktionshinder. Resultatet kan utgöra en grund för regeringens fortsatta insatser för att öka funktionshindrade personers möjligheter på arbetsmarknaden.”⁷⁴

”Lönebidraget lämnas till arbetsgivaren som anställer en funktionshindrad person och syftar till att bereda anställning åt arbetshandikappade där övriga åtgärder visat sig otillräckliga.”⁷⁵

”Förstärkt anställningsstöd som innebär en kraftig skatterabatt till arbetsgivare som anställer personer som är långtidsinskrivna eller har varit i skyddad anställning.”⁷⁶

”angeläget att få kunskap om hur arbetsgivarna ser på möjligheten att tillvarata den kompetens som funktionshindrade representerar. Ett antal arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att underlätta för funktionshindrade på arbetsmarknaden finns och det är viktigt att såväl funktionshindrade som arbetsgivare har kunskap om dessa möjligheter.”⁷⁷

”Regeringen vill också ha arbetsgivarnas syn på det regelverk som styr dessa åtgärder. En intervjuundersökning med ett lämpligt antal arbetsgivare vid små- och medelstora företag kan ge denna kunskap. Regeringen har även initierat en konferensserie om funktionshindrade på arbetsmarknaden under år 2000 i avsikt att öka arbetsgivarnas intresse för att anställa personer med funktionshinder.”⁷⁸

I citat ett, fyra och fem framgår hur kunskap har en betydande roll. Här uttrycks att det är av vikt att *känna till hur arbetsgivare ser på hinder och möjligheter för anställning, få kunskap om hur arbetsgivarna ser på möjligheten att tillvarata den kompetens och ha arbetsgivarnas syn på de regelverk som styr*. Detta då denna kunskap skulle underlätta i arbetet med de stöd och insatser som görs inom området. Det uttrycks också vikten av att alla parter, personer med funktionsnedsättning likväl som arbetsgivare, har kunskap om de åtgärder som finns inom området.

---

⁷⁴ Prop. 1999/2000:79, s. 118

⁷⁵ Prop. 1999/2000:79, s. 120

⁷⁶ Prop. 1999/2000:79, s. 121

⁷⁷ Prop. 1999/2000:79, s. 122

⁷⁸ Prop. 1999/2000:79, s. 122

I citat två och tre, men också i citat fyra, nämns olika åtgärder i form av stöd och insatser som görs för arbetsgivare och för att underlätta för möjligheten till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Det handlar här bland annat om lönebidrag och förstärkt anställningsstöd med skatterabatt för arbetsgivare.

De tre nästkommande citaten ger uttryck för hur olika former av stöd och insatser kan bidra till ökad delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning, samt att insatser för att motverka diskriminering genom lagstiftning kan vara till hjälp.

”dels att människor med funktionshinder skall ha samma tillgång till generella åtgärder som andra, dels att de omfattas av särskilda stöd och insatser riktade direkt till funktionshindrade.”⁷⁹

”att aktivt motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning genom lagstiftning.”⁸⁰

”Arbets sökande som har särskilda svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden skall erbjudas stöd som kan underlätta för dem att få ett arbete.”⁸¹

Problematiken kring bristfällig utbildning eller lägre utbildningsnivån som kan komma att skapa hinder på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning togs upp i förra avsnittet. Nästa citat ger här en inblick i hur lösningar och arbete på detta område behandlas, bland annat genom arbetsmarknadsutbildningar. Utbildning i tidigt skede i livet är något som bör riktas ökade insatser åt, detta för att utbildningsnivån har betydelse för hur delaktigheten ser ut på arbetsmarknaden.

”angeläget att arbetshandikappade personer som saknar grundläggande utbildning på grundskole- och gymnasienivå och som söker arbete genom arbetsförmedlingen skall kunna få sådan utbildning som arbetsmarknadsutbildning.”⁸²

När det gäller problemet med medicinska kontroller eller olika tester som kan förekomma och bidra till att hindra möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden

---

⁷⁹ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁸⁰ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁸¹ Prop. 1999/2000:79, s. 119

⁸² Prop. 1999/2000:79, s. 119

slår den nationella handlingsplanen för handikappolitiken fast att detta bör utredas.

”beslutat att tillkalla en särskild utredare för att se över behovet av lagstiftning eller andra åtgärder för att stärka skyddet av den enskildes personliga integritet i arbetslivet. I översynen skall i första hand ingå frågor om användning av drogtestar och andra medicinska kontroller samt frågor om användning av personatorer, e-post och internet i arbetet. Även andra integritetsfrågor som kommer upp under utredningsarbetets gång och där skyddet för den personliga integriteten i arbetslivet kan vara allvarligt hotat skall tas upp av utredaren.”⁸³

Genom detta citat kan vi urskilja hur det handlar om att *stärka skyddet av den enskildes personliga integritet i arbetslivet*. Här uttalas att en särskild utredare ska tillkallas för att se över behovet av lagstiftning och eventuellt andra åtgärder i frågan. Det ska dock förtydligas att detta citat inte talar specifikt om personer med funktionsnedsättning, utan behandlar frågan generellt för människors personliga integritet i arbetslivet.

5.2 Period två – En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016

Här presenteras analysen av strategin En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016. Även här kommer den första frågeställningen att söka svar på hur föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras, vilket betyder att de två första komponenterna i analysverktyget, problem och orsak, att användas. Medan den tredje och sista komponenten i analysverktyget, lösning, kommer att användas i den andra frågeställningen, då denna frågeställning söker svar på hur föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning konstrueras.

5.2.1 Hur konstrueras föreställningar om hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter begreppsförändringen 2007?

De tre första citaten tar fasta på de problem som kan uppstå kring arbetsgivares inställning, vilja respektive ovilja att anställa personer med funktionsnedsättning, vilket kan bidra till hinder till delaktighet på arbetsmarknaden. Här tas också den offentliga sektorns ansvar upp.

---

⁸³ Prop. 1999/2000:79, s. 122-123

”Andelen arbetsgivare som är beredda att anställa personer med funktionsnedsättning behöver öka.”⁸⁴

”Tidigare undersökningar visar att många arbetsgivare underskattar den arbetsförmåga personer med funktionsnedsättning har och att de är bristfälligt informerade om de stödinsatser som finns.”⁸⁵

”hela den offentliga sektorn behöver ta ett större ansvar för att skapa arbetstillfällen för personer med funktionsnedsättning. Andelen anställda personer med funktionsnedsättning ska öka under strategiperioden. Staten bör vara ett föredöme.”⁸⁶

Utifrån citaten kan vi urskilja viss problematik då det uttrycks att antalet arbetsgivare som är beredda att anställa personer med någon form av funktionsnedsättning behöver bli fler, men också hur problem kan uppstå då arbetsgivare kan ha en tendens att underskatta den arbetsförmåga dessa personer besitter. Det kan tolkas att den offentliga sektorn inte tar det ansvar de behöver, vilket kan ses som ett problem och de behöver öka andelen anställda personer med funktionsnedsättning.

Orsaker till ovan nämnda problem och hinder till delaktighet kan urskiljas från nästa tre citerade textavsnitt. Bland annat kan utvecklingen av lönebidraget ses vara en orsak, de denna utveckling *riskerar att påverka arbetsgivarens vilja att anställa en person med en funktionsnedsättning*.

”Många av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har stor betydelse för att förbättra möjligheterna för personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att få ett arbete. Särskilt stor betydelse har lönebidraget. Insatsen syftar till att dessa personer ska kunna få anställning på den reguljära arbetsmarknaden. Skillnaden mellan den högsta bidragsgrundande nivån och den genomsnittliga månadslönen har ökat kraftigt under de senaste 15 åren. Detta riskerar att påverka arbetsgivarens vilja att anställa en person med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och det kan bidra till att lönebidrags- och trygghetsanställningar främst kommer till stånd i låglöneyrken.”⁸⁷

---

⁸⁴ Socialdepartementet 2011, s. 15

⁸⁵ Socialdepartementet 2011, s. 16

⁸⁶ Socialdepartementet 2011, s. 17

⁸⁷ Socialdepartementet 2011, s. 15

”Arbetsgivarnas inställning är i sammanhanget avgörande, det är arbetsgivaren som beslutar om en anställning eller en praktikplats kommer till stånd eller inte.”⁸⁸

”betydelsen av att dessa tar ett vidare socialt ansvar och bidrar till ett inkluderande arbetsliv. Statliga myndigheter, statliga bolag, kommuner, landsting och privata företag, alla måste bli bättre på att anställa personer med funktionsnedsättning.”⁸⁹

Andra orsaker som går att urskilja i citaten ovan är *arbetsgivarnas inställning*, men också hur den offentliga sektorn och andra arbetsgivare kan ses brista i det sociala ansvaret med att bidra till ett inkluderat arbetsliv. De måste alla *bli bättre på att anställa personer med funktionsnedsättning*.

I följande tre citat går en gemensam problematik att urskilja kring att hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning finns på arbetsmarknaden. Här uttrycks att många personer med funktionsnedsättning står utanför arbetsmarknaden och utan sysselsättning, många gånger har de svårt att hävda sin konkurrens på arbetsmarknaden och de hinder som finns för denna grupp måste i bättre utsträckning identifieras och undanröjas.

”Förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att kunna finna, få och behålla ett arbete måste förbättras. De hinder som i dag finns på arbetsmarknaden måste identifieras och undanröjas.”⁹⁰

”Personer med funktionsnedsättning, och i synnerhet de med nedsatt arbetsförmåga, har många gånger svårt att hävda sig i konkurrensen på arbetsmarknaden.”⁹¹

”Endast cirka hälften av de personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har en sysselsättning”⁹²

Ur nästa fem citat kan vi urskilja att bristande tillgängligheten, diskriminering, långtidsarbetslöshet, arbetsmiljön, och de stöd och insatser som inte är tillräckliga för personer med funktionsnedsättning kan vara orsakande delar till att problem och hinder på arbetsmarknaden uppstår för dessa personer.

---

⁸⁸ Socialdepartementet 2011, s. 16

⁸⁹ Socialdepartementet 2011, s. 16

⁹⁰ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹¹ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹² Socialdepartementet 2011, s. 14

”Flertalet av de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har funnits under lång tid, och den grundläggande konstruktionen har inte förändrats. Samtidigt har villkoren i arbetslivet och på arbetsmarknaden förändrats i olika avseenden.”⁹³

”Arbetslivet och samhället i stort behöver bli mer tillgängligt. Diskriminering måste bekämpas.”⁹⁴

”Regeringens huvudstrategi är att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden.”⁹⁵

”En stor del av de arbetslösa som har en funktionsnedsättning är långtidsarbetslösa.”⁹⁶

”de med en svagare ställning på arbetsmarknaden, såsom personer med funktionsnedsättning, finns ett än större behov av goda och stödjande arbetsmiljöfaktorer.”⁹⁷

Här uttrycks att många insatser som finns inom området *funnits under lång tid, och den grundläggande konstruktionen har inte förändrats*, men arbetsmarknaden och villkoren i arbetslivet har förändrats. Vidare kan vi också se att *arbetslivet behöver bli mer tillgängligt* och det *finns ett än större behov av goda och stödjande arbetsmiljöfaktorer*. Utifrån dessa citat och uttrycken tillsammans ger oss här ett intryck av att åtgärder för personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden inte är tillräckliga och är i behov av omarbete eller uppdatering.

De sista två citaten i detta avsnitt uttrycker hur ungdomar med funktionsnedsättning kan möta hinder för delaktighet på arbetsmarknaden, då de kan möta *större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden* än vad andra personer möter.

”Unga med funktionsnedsättning har generellt sett större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden.”⁹⁸

”att vidta ytterligare åtgärder som kan medverka till att unga personer med funktionsnedsättning får stöd och hjälp att komma vidare till ett arbete eller annan sysselsättning efter avslutad skolgång.”⁹⁹

---

⁹³ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹⁴ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹⁵ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹⁶ Socialdepartementet 2011, s. 14

⁹⁷ Socialdepartementet 2011, s. 19

⁹⁸ Socialdepartementet 2011, s. 17

Detta problem kan utifrån citaten ses orsakas av att de åtgärderna i form av stöd och insatser inte är tillräckliga för att hjälpa dem att komma vidare till arbete efter avslutad skolgång. Här kan även utbildningsfrågor tolkas ha en bidragande eller påverkande effekt som orsak.

5.2.2 Hur konstrueras föreställningar om möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning i funktionshinderspolitiken efter begreppsförändringen 2007?

I detta avsnitt kommer nu de lösningar till de problem och orsaker som kan vara bidragande till hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning att redovisas. Dessa lösningar ämnar visa hur möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan möjliggöras

Att möjliggöra för ökad delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan urskiljas ur alla åtta citat i detta avsnitt. De fem första citaten behandlar hur arbetet med företag och arbetsgivare kan se ut. Här föreslås bland annat en utredning för att identifiera vad företag kan göra för att fler personer med funktionsnedsättning kan få ökad möjlighet till deltagande på arbetsmarknaden, samt ökade stödinsatser och kunskapen om dessa hos alla parter.

”Regeringen avser därför att låta utredningen som ska se över de arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, ta initiativ till särskilda samtal med ledande företrädare för företag i syfte att bland annat identifiera vad företagen kan göra för att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna få arbete eller praktik.”¹⁰⁰

”uppmärksamma arbetsgivare, personer med funktionsnedsättning och andra berörda om vilka stödinsatser som finns för anställning av personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.”¹⁰¹

”genomföra ett riksomfattande program för att öka kunskapen om och förändra attityder till personer med psykisk sjukdom och psykisk funktionsnedsättning. Bland annat riktas särskilda aktiviteter till arbetslivet.”¹⁰²

---

⁹⁹ Socialdepartementet 2011, s. 18

¹⁰⁰ Socialdepartementet 2011, s. 16

¹⁰¹ Socialdepartementet 2011, s.16

¹⁰² Socialdepartementet 2011, s. 16

”analysera behovet av ytterligare insatser för att myndigheterna ska arbeta för att fler personer med funktionsnedsättning ska få anställning eller möjlighet till praktik.”¹⁰³

”en gemensam diskussion mellan stat, kommun och landsting bör initieras om ”hur väl våra egna organisationer integrerar människor med funktionsnedsättning”.”¹⁰⁴

Ur dessa citat uttrycks bland annat att arbete *för att öka kunskapen om och förändra attityder* behövs. Här kan vi också urskilja att diskussion i den offentliga sektorn kan komma att skapa möjligheter till delaktighet.

Följande tre citat tar fasta på hur lösningar till ökad tillgänglighet på arbetsmarknaden skulle kunna gå till väga. Bland annat genom skärpt diskrimineringslagstiftning och arbetsmiljöinsatser.

”Därför har diskrimineringslagstiftningen successivt skärpts.”¹⁰⁵

”En större arbetsmarknad och ökad sysselsättning skapar möjligheter för fler personer med nedsatt arbetsförmåga att få ett arbete. Insatser för att få fler personer med funktionsnedsättning i arbete måste göras inom flera olika områden. Många av de insatser som riktar sig till arbetssökande generellt, exempelvis nystartsjobb och jobb- och utvecklingsgarantin, har fungerat särskilt bra för personer med funktionsnedsättning.”¹⁰⁶

”Regeringen har tagit fram en nationell handlingsplan för arbetsmiljöpolitiken 2010–2015. Arbetsmiljöinsatserna ska motverka utslagning från arbetslivet och öka möjligheterna till inträde i arbetslivet. Regeringen anser att arbetsmarknadspolitiken och arbetsmiljöpolitiken kan bättre och mer konkret kopplas till varandra att i syfte minska utanförskap och skapa bättre förutsättningar för fler personer att behålla ett arbete.”

Då diskriminering och arbetsmiljön i arbetslivet och på arbetsmarknaden kan ses kunna skapa hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning framgår lösningar och arbete av dessa aspekter genom att *diskrimineringslagstiftningen successivt skärpts*. Arbetsmarknadspolitiken och arbetsmiljöpolitiken föreslås få betydelse till att hitta lösningar som möjliggör för ökad delaktighet på

---

¹⁰³ Socialdepartementet 2011, s. 17

¹⁰⁴ Socialdepartementet 2011, s. 17

¹⁰⁵ Socialdepartementet 2011, s. 14

¹⁰⁶ Socialdepartementet 2011, s. 15

arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning om de tydligare kopplas till varandra, här *i syfte minska utanförskap och skapa bättre förutsättningar för fler personer att behålla ett arbete*. Det generella arbetet med att få människor i arbete tillsammans med riktade insatser till personer med funktionsnedsättning ses också möjliggöra för deras delaktighet på arbetsmarknaden, då *en större arbetsmarknad och ökad sysselsättning skapar möjligheter*.

5.3 Sammanfattning av Period 1 & Period 2

5.3.1 Sammanfattning - Period 1

I den nationella handlingsplanen, Från patient till medborgare, som utgör period ett av analysen, framkommer en rad olika problem och möjliga orsaker till dessa, som kan skapa hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden. Här framkommer också lösningar på hur dessa problem kan hanteras för att röja hinder och istället skapa möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden. Fram för allt kan vi se fyra aspekter, som starkt framhävs problematisera möjligheter till delaktighet och istället kunna komma att utgöra hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning, i texten. Det första är arbetsgivarnas vilja respektive ovilja att anställa dessa personer. Här utpekade utvecklingen av arbetsmarknaden och de krav som arbetsuppgifter ställer på personer kunna vara bidragande till att arbetsgivare inte ser det som lönsamt att anställa personer med funktionsnedsättning. Det andra är att dessa personer generellt sett har svårare att etablera sig och lägga deltagande på arbetsmarknaden. Till detta kopplas resonemang kring diskriminering, ojämlikhet, sämre konkurrensförmåga, samt bristande i stöd och insatser. Det tredje är att dessa personer ofta har lägre utbildningsnivå än andra personer. Här förs resonemang kring utbildning och ungdomar och dessa kan tolkas som sammankopplade. Det fjärde och sista är de medicinska kontroller eller olika tester som, om de missbrukas, kan utgöra hinder för personer med funktionsnedsättning.

När det gäller lösningar och resonemang att möjliggöra för förbättrad delaktighet på arbetsmarknaden kan vi ange olika alternativ som fokuseras på i dessa textcitater. Bland annat handlar det om att få kunskap över hur arbetsgivares syn på de möjligheter och hinder de ser när det gäller att anställa personer med funktionsnedsättning. Det handlar om arbetet med stöd och insatser på arbetsmarknaden, såsom lönebidrag och förstärkning av anställningsstöd där skatterabatt för arbetsgivaren förekommer, men också andra olika åtgärder i form av stöd och insatser, samt lagstiftning för att motverka diskriminering. Att arbeta med unga som har

funktionsnedsättning, deras utbildning och inträde på arbetsmarknaden. Samt att de medicinska kontrollerna och olika testerna som förekommer i arbetslivet och på arbetsmarknaden ska utredas, fokus ska här ligga på att stärka den personliga integriteten.

Om vi tittar till alla de textcitat som här hämtats från den nationella handlingsplanen, Från patient till medborgare, för att se hur man i texten benämner gruppen av personer denna riktar sig till, kan vi se en rad olika begrepp som används. Här pratar man om personer med funktionshinder, med funktionsnedsättningar, arbetshandikappade, funktionshindrade, personer med nedsatt arbetsförmåga, samt långtidsinskrivna.

5.3.2 Sammanfattning – Period 2

I En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016, som utgör period två av analysen, framkommer också en rad olika problem och möjliga orsaker till dessa, som kan komma att skapa hinder till delaktighet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Även här uttrycks resonemang kring hur lösningar på hur dessa problem kan hanteras för att röja hinder och istället skapa möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden. Fram för allt kan vi ur denna text se fyra aspekter, som starkt framhävs problematisera möjligheter till delaktighet och istället kunna komma att utgöra hinder till delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det första handlar om arbetsgivares vilja respektive ovilja och inställning till att anställa personer med funktionsnedsättning, här uttrycks också att det är för få arbetsgivare som anställer och att de måste bli fler. Ytterligare resonemang vid detta är att arbetsförmågan hos dessa personer ofta underskattas och att de stöd och insatser som finns inte har utvecklats och uppdaterats i takt med arbetsmarknaden. Det andra betonar den offentliga sektorns ansvar. Det uttrycks att den offentliga sektorn behöver ta ytterligare ansvar för att skapa anställningar till dessa personer, vilket gör att ansvaret här kan ses vara något bristfälligt. Det tredje handlar om att dessa personer har sämre konkurrensförmåga och generellt lägre deltagande på arbetsmarknaden. Till detta kopplas bristfälligt tillgänglighet, diskriminering, arbetsmiljöfaktorer och att de stöd och insatser som finns inte har utvecklats och uppdaterats i takt med arbetsmarknaden. Det fjärde och sista som framkommer ur texten är att ungdomars svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, hit kan ett resonemang kring utbildning och utbildningsnivån svagt urskiljas.

När det gäller lösningar och resonemang till att möjliggöra för förbättrad delaktighet på arbetsmarknaden kan vi utifrån textcitaten i period två ange olika alternativ som fokuseras på. Bland annat handlar det om arbetsgivares vilja respektive ovilja och inställning till att anställa

personer med funktionsnedsättning. Att få ut kunskap till arbetsgivare och andra parter om de stöd och insatser som finns tillgängliga, samt att förändra attityder gentemot personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden. Fokus läggs här också på att ytterligare förbättra arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att möjliggöra för dessa personer att lättare etablera sig på arbetsmarknaden. Att den offentliga sektorn behöver ta större ansvar och vara föredöme för andra. Och till sist fokuseras texten också på den diskrimineringslagstiftning som ska förhindra att dessa personer diskrimineras i arbetslivet och på arbetsmarknaden, samt att arbetsmiljöfaktorer ska ses över i syfte om att förbättra möjligheten för personer med funktionsnedsättning att få och behålla ett arbete.

Om vi tittar till alla de textcitat som här har hämtats från En strategi för genomförande av funktionshinderpolitiken 2011-2016, för att se hur man i texterna benämner gruppen av personer denna riktar sig till, kan vi här se tre olika benämningar som används. Dessa är av liknande karaktär och skiljer sig endast i att betydelsen av funktionsnedsättningen tydliggörs. Man talar om personer med funktionsnedsättning, funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och personer med nedsatt arbetsförmåga.

6.0 Slutsats och avslutande diskussion

Här är det nu dags att knyta ihop denna undersökning och avsluta uppsatsen. Efter att ha redovisat resultatet av mitt material, där de preciserade frågeställningarna användes till att strukturera upp analysen, kan jag nu svara på mina frågeställningar och därigenom söka svaret på huvudfrågan för uppsatsens syfte.

Mina frågeställningar sökte svar på hur föreställningar om hinder till delaktighet respektive möjlighet till delaktighet på arbetsmarknaden konstrueras innan och efter begreppsförändringen 2007. Utifrån analysen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken – Från patient till medborgare (period ett – innan 2007) och strategin Enstrategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016 (period två – efter 2007), kan vi här se att båda dokumenten uttrycker hur arbetsgivarnas inställning till vilja eller ovilja att anställa personer med funktionsnedsättning. De hänvisar båda till den utveckling som sker på arbetsmarknaden och att detta måste tas i beaktande till att det påverkar arbetsgivares inställning till att anställa och att få kunskap om arbetsgivanas syn på situationen, samt kunskapsspridning till alla parter är viktigt. Båda dokumenten har också ett resonemang kring hur det låga arbetskraftdeltagandet för personer med funktionsnedsättning

är ett problem. Vid detta område uttrycker sig dokumenten en del olika, men mycket av resonemangen liknar varandra. De talar båda om hur diskriminering och otillräckliga stöd och insatser på arbetsmarknaden har bidragande orsaker, samt att de båda för en diskussion om hur personer med funktionsnedsättning har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden då de har sämre konkurrensförmåga gentemot andra personer. Det som tydligast skiljer dem åt kring detta är att arbetsmiljöfaktorer till stor del diskuteras i En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016. Ytterligare område som båda dokumenten berör är hur ungdomar har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden efter avslutad skolgång och att utbildningsnivån ofta är lägre hos personer med funktionsnedsättning. Här

Det som främst skiljer dessa två åt, är fokuseringen på de medicinska kontrollerna och testerna på arbetsmarknaden i den nationella handlingsplanen (period ett) och fokuseringen på den offentliga sektorns ansvar i En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016.

För att svara på in huvudfråga *Har föreställningar om personer med funktionsnedsättning och deras förhållande till arbetsmarknaden förändrats i den svenska funktionshinderspolitiken efter det att Socialstyrelsen fattat beslut om definitionsförändringen av begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp år 2007?*, måste vi också se till hur de både dokumenten utifrån textcitaten begreppsmässigt talar om denna grupp av personer de riktar sig till. I handlingsplanen – Från patient till medborgare, hittar vi många olika begrepp som alla hänvisar till gruppen personer de talar om. Medan i En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken finns det en mer entydighet i det begreppsmässiga sättet att tala om gruppen av personer.

Utifrån analysen av de båda dokumenten kan de föreställningar om förhållandet till arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning ses som relativt överensstämmande. Även om de för en del resonemang som inte direkt överensstämmer fullt ut, för de båda fram en syn av att dessa personer har en svår situation på arbetsmarknaden, de har svårt att konkurrera med andra personer och omgivande faktorer är inte alltid gynnsamma för personer med funktionsnedsättning. När jag ställer min resultatredovisning och analys i relation till att besvara min huvudfråga för uppsatsen kan här påstås att föreställningarna är någorlunda detsamma, utifrån dessa dokument. Dock ska här uppmärksammas att dessa föreställningar måste ses för vad de kan vara utifrån dessa två dokument och inte heltäckande för hela tidsperioden dessa sträcker sig mellan (2000 till 2011).

Vad som kan sägas utifrån denna undersökning är att föreställningarna om förhållandet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning inte behöver ha haft någon påverkan av den definitionsförändring som Socialstyrelsen gjorde 2007. Detta ser vi då den nationella handlingsplanen innehöll en rad olika begreppsmässiga sätt att tala om denna grupp av människor. Medan i En strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011-2016, finns det mer entydighet i den begreppsmässiga sättet att hänvisa till denna grupp av personer. Påminnas bör att innan definitionsförändringen stod funktionshinder och funktionsnedsättning synonymt till varandra.

Källförteckning

”Förvirring istället för klarhet.” *Forskning om funktionshinder pågår Nr 3*, 2009: 6-7.

Prop. 1999/2000:79. 2000: ”Från patient till medborgare. En nationell handlingsplan för handikappolitiken.”

Attention, RIKSFÖRBUNDET. *RIKSFÖRBUNDET Attention, Handisam blir Myndigheten för delaktighet*. 25/4 2014,
<http://attention-riks.se/2014/04/handisam-blir-myndigheten-delaktighet/>
(använd 20 /4 2015).

Bergström, Göran, & Boréus, Kristina (red.), 2012: *Textens mening och makt, Metod bok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur AB, Lund.

Brusén, Peter, & Printz, Anders (red.), 2006: *Handikappolitiken i praktiken, Om den nationella handlingsplanen*, Förlagshuset Gothia AB, Stockholm.

Brusén, Peter, & Hydén, Lars-Christer (red.), 2000: *Ett liv som andra, Livsvillkor för personer med funktionshinder*, Studentlitteratur, Lund.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, & Wängnerud, Lena, 2012: *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle individ och marknad*, Norstedts Juridik AB, Stockholm.

Fahlgren, Mats. ”FORTE: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.” *Handikappforskningen växer - men inte i takt med tiden*. 25/6 2014.
<http://www.forte.se/sv/Tema/Ojamlikhet-i-halsa/Handikappforskningen-vaxer---men-inte-i-takt-med-tiden/> (använd 10/4 2015).

FAS, Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap, 2012: *”Kartläggning, analys och förslag, Forskning om funktionsnedsättning och funktionshinder 2002-2010.”*.

Howarth, David, 2007: *Diskurs*, LiberAB, Malmö.

Lewin, Barbro, 1998: *Funktionshinder och medborgarskap, Tillkomst och innebörd av de två rättighetslagarna omsorgslagen och LSS som kompliment till socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen*, Uppsala universitet, Uppsala.

Lindberg, Lars, & Grönvik, Lars, 2011: *Funktionshinderspolic - en introduktion*, Studentlitteratur AB, Lund.

Linderot, Sofia, 2011: *Lag & Rätt, Hanbok med fokus på psykisk funktionsnedsättning*, Schizofreniförbundet, Stockholm.

Lindqvist, Rafael, 2009: *Funktionshindrade i välfärdssamhället*, Gleerups Utbildning AB, Malmö.

Mörkenstam, Ulf, 1999: *Om "Lapparnes privilegier", Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*, Akademitryck AB, Edsbruk.

- Myndigheten för delaktighet, *Funktionshinderspolitik*. 15/5 2014.
<http://www.mfd.se/funktionshinderspolitik/mal-for-prioriterade-politikomraden/arbetsmarknadspolitik/>
(använd 17/3 2015).
- Myndigheten för delaktighet, *Mål för funktionshinderspolitiken*. 28/8 2014.
<http://www.mfd.se/funktionshinderspolitik/mal-for-funktionshinderspolitiken/>
(använd 15/3 2015).
- SCB, Statistiska centralbyrån, 2014: "Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2013."
- Sjöberg, Malena (RED.), 2002: *Arbetsliv och funktionshinder*, Studentlitteratur, Lund.
- Socialdepartementet, 2011: "En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016."
- Socialstyrelsen, 2007: *Frågor och svar om funktionsnedsättning och funktionshinder, användning av begreppen*.
http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio#anchor_2
(använd 20/4 2015).
- Socialstyrelsen, 2007: *Termbanken. Söktermen "funktionshinder"*.
<http://socialstyrelsen.iterm.se/showterm.php?fConceptID=13968599288671&fsrclLang=se&trgLang=en&fSubject=>
(använd 21/4 2015).
- Socialstyrelsen, 2007: *Termbanken. Söktermen "funktionsnedsättning"*.
<http://socialstyrelsen.iterm.se/showterm.php?fConceptID=13968599287921&fsrclLang=se&trgLang=en&fSubject=>
(använd 22/4 2015).
- Tideman, Magnus, 2000: *Normalisering och kategorisering, Om handikappideologi och välfärdspolitik i teori och praktik för personer med utvecklingsstörning*, Studentlitteratur, Lund.
- Winther Jørgensen, Marianne, & Phillips, Louise, 2000: *Diskusranalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund.